

BÖLÜM 5

ÖNLEYİCİ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YAKLAŞIMLARI İLE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAZANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Metin BAYRAM¹

Giriş

Eski çağlardan beri işçi ve iş yeri kavramı olmakla birlikte iş sağlığı ve iş güvenliği kavramları 18. yüzyılın ilk yarısından itibaren İngiltere’de başlayan sanayileşme ile birlikte son derece önem kazanmıştır. Bu dönemde bir ücret karşılığında işverenlere bağımlı olarak çalışan işçi sınıfı ortaya çıkmış ve çocuk ve kadın işçiler de dahil tüm çalışanlar, kötü çalışma koşullarında çok düşük ücretlerle uzun mesai saatleri çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu durum sanayileşme hızı ve yoğunluğuna bağlı olarak farklı tepkilerin doğmasına yol açmış ve sosyal adalet kavramının gereği olarak işçilerin korunmasına yönelik olarak ilk yasal düzenlemeler, 19.yy’ın sonlarında İngiltere, ABD, Almanya gibi sanayileşmiş ülkelerden başlayarak uygulamaya konulmuştur (Çiçek & Öçal, 2016).

1980’li yıllardan itibaren iş sağlığı ve iş güvenliği bağlamında uygulama ve yaklaşımda kökten değişim yaşanmıştır. Kuralcı ve iş kazası ve meslek hastalığı ortaya çıktıktan sonra önlem almaya yönelik *reaktif* olan, çalışanın sınırlı katılımını, bilgilendirilmesini ve eğitimini içeren ve iş sağlığı ve güvenliği (İSG) konusunda uzman katılımı gerektirmeyen anlayış yerini, iş kazası ve meslek hastalığı olmadan önce tedbir almaya yönelik yani *proaktif* olan, geniş ölçüde çalışan katılımı ve işyerindeki tehlike ve riskler konusunda çalışanın bilgilendirilmesini, düzenli ve nitelikli İSG eğitimini, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve işyeri hemşiresi gibi İSG profesyonelleri ile çalışılmasını gerektiren bir anlayışa bırakmıştır (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018).

İSG alanında gelişmelere bağlı olarak gelişmiş ülkeler başta olmak üzere çalışma hayatını düzenleyen yasalardan ayrı olarak, önleyici yaklaşımla hazırlanmış bağımsız yasalarını yürürlüğe koymuşlardır. 1970 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde yürürlüğe giren «Occupational Safety and Health Act» (OSHA) ilk bağımsız İSG Kanunu olarak kayıtlara geçmiş ve onu 1974 yılında «Health and Safety at Work Act» ismiyle İngiltere’de yayınlanan bağımsız kanun takip etmiştir (Şen, 2015).

Avrupa Birliği’nin İSG düzenlemeleri önleyici yaklaşım esas alınarak 89/391/EEC sayılı Avrupa Çerçeve Direktifi’nden türetilerek hazırlanmıştır. Bu direktif iş yerlerinde çalışanların İSG’nin iyileştirilmesini sağlayacak önlemlerin tanıtılması

¹Öğr. Gör. Dr. Sakarya Üniversitesi, metinbayram@sakarya.edu.tr

Kaynakça

- Agwu, M. O. (2012) Impact Of Employees Safety Culture on Organisational Performance In Shell Bonny Terminal Integrated Project (BTIP). *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(5): 70-82.
- Aytaç, S. (2011). İş Kazalarını Önlemede Güvenlik Kültürünün Önemi. *Türk Metal Dergisi*, 147(30), 1-8.
- Bayram, M. Kökçam, A. H. & İskender, H. (2017) Firma Büyüklüğünün 6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu Kapsamında Bireysel ve Örgütsel Sonuçlar Üzerindeki Etkisi: İmalat Firmaları Üzerinde Bir Araştırma, *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(2): 135-154.
- Bayram, M. & Ünğan, M. C. (2017) İSG Kanunu Uyum Maliyetlerinin KOBİ'ler Üzerindeki Ekonomik Faydaları ve Bir Araştırma, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 409-417.
- Bayram, M. (2018) İş Kazası Maliyetlerine Etki Eden Faktörler Üzerine Ampirik Araştırma, Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Bayram, M. & Ünğan, M. C. (2018) The relationships between OHS prevention costs, OHSMS practices, employee satisfaction, OHS performance and accident costs, *Total Quality Management & Business Excellence*, 1-20.
- Boyar, C. (2014) 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Matbaacılık Sektöründe Devlet İşçi İşveren Arasındaki İlişki. İstanbul: Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bitirme Projesi.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2013). Avrupa Birliği'nin İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri İyi Uygulamaları. Ankara: İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.
- Chambers, H. (2017) *Prevention_and_control_strategies*, (27/08/2018 tarihinde https://oshwiki.eu/wiki/Prevention_and_control_strategies adresinden ulaşılmıştır). Çiçek, Ö. & Öçal M. (2016) Dünyada ve Türkiye'de iş sağlığı ve iş güvenliğinin tarihsel gelişimi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 106-129.
- Çöğenli, M. Z. & Özer, M. (2017) İş Kazalarını Önlemede Güvenlik Kültürü, 2n International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS) 19-22 May, 2017, Sarajevo / Bosnia Herzegovina, 58-70.
- Dursun, S. (2011) Güvenlik Kültürünün Güvenlik Performansı Üzerine Etkisine Yönelik Bir Uygulama. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Eren, E. (1998) Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Falkner, L. Schneider, J. & Arnold, J. (2012) Health and safety, prevention and accident costs in construction industry in international comparison. *geomechanics tunnelling*, 5, 621-630.
- Fernández-Muñiz, B. F. Montes-Peón, J. M. & Vázquez-Ordás C. J. (2009) Relation between occupational safety management and firm performance. *Safety Science*, 47, 980-991.
- Fernández-Muñiz B. F. Montes-Peón, J. & M. Vázquez-Ordás C. J. (2012) Safety climate in OHSAS 18001-certified organisations: Antecedents and consequences of safety behaviour. *Accident Analysis and Prevention*, 45, 745-758
- Frieden, T.R. (2013) Government's role in protecting health and safety. *New England Journal of Medicine*, 368(20), 1857-1859.
- Gervais, R. L. Pawlowska, Z. Bojanowski, R. Kouvonen, A. Karanika-Murray, M. Van den Broek, K. & De Greef, M. (2009) Occupational safety and health and economic performance in small and medium-sized enterprises: a review. European Agency for Safety and Health at Work, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Health and Safety Executive (2018). Key figures for Great Britain (2016/17). (27/08/2018 tarihinde www.hse.gov.uk/statistics/adresinden ulaşılmıştır).
- Hsu, C.J. (2011) An Analysis of the New Global Strategy and Action on Occupational Safety and Health of the International Labour Organization, *Journal of Occupational Safety and Health*, 19, 183-198,
- International Labor Office (2011) OSH Management System: A Tool for Continual Improvement, Italy: Turin, International Training Centre of the International Labor Office.
- İskender, H. & Bayram, M. (2018) 6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu Uygulamalarının Organizasyonel Sonuçları: OHSAS 18001 Belgesi Olan/Olmayan Firmaların Karşılaştırılması. Senem Nart, Yavuz Tansoy Yıldırım (Eds.) *Current Debates In Management & Organization*, Vol. 29 içinde (s. 51-64). London: IJOPEC Publication Limited.
- Kirsten, W. (2010) Making the Link between Health and Productivity at the Workplace, A Global Perspective, *Industrial Health*, 48, 251-255.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, (2016) İş Sağlığı ve Güvenliğinin Değişen ve Gelişen Yüzü İSGM'nin Son 15 Yılı 2000 - 2015. Genel Yayın No: 55 Ankara: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.

- Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi (2018) İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi. (27/08/2018 tarihinde <https://www.konya.edu.tr/storage/files/department/insaatmuhendisligi/edtor/DersSayfaları/issagligi/ISGtarihiGelisimi.pdf>adresinden ulaşılmıştır).
- Loebbaka, J. K. (2008) Factors Defining The Relationships Between Safety Management Strategies And Safety Performance. San Diego (USA), Alliant International University, Doctoral Dissertation.
- Masso, M. (2015) The determinants of employee participation in occupational health and safety management. The International Journal of Occupational Safety and Ergonomics, 21(1):62-70.
- Miller, T. R. (1997) Estimating the Costs of Injury to U.S. Employers, Journal of Safety Research, 28(1):1-13.
- Mossink, J. (2002) Inventory of Socioeconomics Costs of Work Accidents. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Nahavandi, A. & Malekzadeh, A. R. (1999) Organizational Behavior. New Jersey: Prentice-Hall.
- Neal, A., & Griffin, G. (2002) Safety climate and safety behavior. Australian Journal of Management, 27, 67-75.
- Nunes, I.L. (2017) OSH_in_general. (27/08/2018 tarihinde https://oshwiki.eu/wiki/OSH_in_general adresinden ulaşılmıştır).
- Öktem, R. Sönmez, R. & İnce, E. (2008) OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sisteminin Uygulamasının Türk Müteahhitleri açısından değerlendirilmesi. 5. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Bölgesel Konferansı, 01 - 03 Kasım 2008, İstanbul.
- Özdemir, Ş. & Topçuoğlu, H. (2009) İş Sağlığı ve Güvenliği Performans Ölçümü ve İzleme. Mühendislik ve Makina, 50(592), 30-33.
- Shalini, R. T. (2009) Economic cost of occupational accidents: Evidence from a small island economy. Safety Science, 47, 973-979.
- Shaw, A. (1994) OHS performance indicators for benchmarking report on the literature review conducted as stage 1 of the worksafe australia project to develop a benchmarking methodology for occupational health and safety. 15-26.
- Şen, M. (2015) İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı Tarihsel Gelişimi ve Dayanakları. Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), 117-142.
- Takala, J., Hämäläinen, P., Saarela, K.L., Yun, L.Y., Manickam, K., Jin, T.W Heng, P., Tjong, C., Kheng, L.G., Lim, S., & Lin, G.S. (2014). Global estimates of the burden of injury and illness at work in 2012. Journal of Occupational and Environmental Hygiene, 11(5): 326-337.
- Ünlü, A. E. (2013) İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının İşletmeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri, İş Müfettişi Yardımcılığı Etüdü. Bursa: İş Teftiş Kurulu Başkanlığı yayını.
- Vinodkumar, M. N. & Bhasi, M. (2011) A study on the impact of management system certification on safety management. Safety Science, 49, 498-507.
- Wachter, J. K. & Yorio, P. L. (2014) A system of safety management practices and worker engagement for reducing and preventing accidents: An empirical and theoretical investigation. Accident Analysis and Prevention, 68, 117-130.
- Zwetsloot, G. & Steijger, N. (2013) Towards an occupational safety and health culture, (27/08/2018 tarihinde https://oshwiki.eu/wiki/Towards_an_occupational_safety_and_health_culture adresinden ulaşılmıştır).